

Топорницька Марія Ярославівна,
кандидат географічних наук, доцент, доцент
кафедри туризму та готельно-ресторанної
справи, Львівський торговельно-
економічний університет

Осінська Оксана Богданівна,
кандидат економічних наук, доцент кафедри
туризму та готельно-ресторанної справи,
Львівський торговельно-економічний
університет

Topornytska Mariia,
PhD in Geography, Associate Professor,
Lviv University of Trade and Economics,
<https://orcid.org/0000-0001-8876-5857>

Osinska Oksana,
PhD in Economics, Associate Professor,
Lviv University of Trade and Economics,
<https://orcid.org/0000-0003-1161-7615>

**ПРОБЛЕМАТИКА ТА НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В
УКРАЇНІ: ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ**
**PROBLEMS AND DIRECTIONS OF THE STATE POLICY OF TOURISM AND RECREATION
DEVELOPMENT IN UKRAINE: GEOGRAPHICAL ASPECTS**

Топорницька М. Я., Осінська О. Б. Проблемати-
ка та напрями державної політики розвитку
туризму і рекреації в Україні: географічні аспек-
ти. *Український журнал прикладної економіки
та техніки*. 2022. Том 7. № 4. С. 212 – 218.

Topornytska M., Osinska O. Problems and directi-
ons of the state policy of tourism and recreation
development in Ukraine: geographical aspects.
*Ukrainian Journal of Applied Economics and
Technology*. 2022. Volume 7. № 4, pp. 212 – 218.

*Метою статті є ідентифікація проблемних аспектів, а також визначення перспективних напрямів державної політи-
ки розвитку туризму і рекреації в Україні з урахуванням географічних аспектів. Під час дослідження використано мето-
ди кількісного та якісного порівняння, статистичного аналізу, системно-структурного аналізу. Охарактеризовано
показники чисельності суб'єктів туристичної та рекреаційної діяльності, розподілу виїзних туристів за країнами, до
яких вони виїжджали, та в'їзних (іноземних) туристів за країнами, з яких вони прибули в Україну, структури виїзних
туристів за країнами, а також діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку за регіонами України. Наукова
новизна отриманих результатів полягає у подальшому розвитку наукового інструментарію стимулювання
активізації туризму й рекреації. Практична значущість отриманих результатів полягає у можливості диференції
державної політики у регіональному аспекті.*

Ключові слова: туризм та рекреація, географія туризму, регіональні особливості, державна політика розвитку,
індустрія гостинності.

*The purpose of the article is the identification of problematic aspects, as well as the determination of promising directions of the
state policy for the development of tourism and recreation in Ukraine, considering geographical aspects. During the research, such
scientific methods of research as quantitative and qualitative comparison were used (to provide a description of the state policy of
the tourism and recreation development in Ukraine); statistical analysis (for the analysis of the state and dynamics, geographical
orientation of the development of tourist activity; system-structural analysis (for substantiating the priorities and tools of the state
policy of stimulating tourism and recreation development in Ukraine). The indicators of the number of subjects of tourist and
recreational activities in Ukraine, the distribution of outbound tourists by the countries to which they went, and inbound (foreign)
tourists by the countries from which they arrived in Ukraine, the structure of outbound tourists of Ukraine by country, as well as
the functioning of children's health and recreation facilities by region of Ukraine are represented. The directions and tools of the
state policy for the development of tourism and recreation in Ukraine are substantiated. It has been established that the priority
areas of tourism development in the regions of Ukraine should be the improvement of the effectiveness of image management, the
implementation of marketing approaches, the formation of tourist flows based on logistics, the development and effective use of
local intellectual and personnel resources. In terms of the development of the recreation sector of Ukraine, the leading vectors
should be defined as improvement of the institutional foundations of relations regulation in this sphere; achieving high financial
and economic activity of business entities in the recreation sphere, stimulating the increase of internal and external investments in
the modernization and restoration of recreation facilities, support from the state and society for the creation of new jobs;
development of inbound and domestic tourism, rural (green), ecological tourism; expansion of cooperation practices and
international cooperation. The scientific novelty of the obtained results lies in the further development of the scientific toolkit for
stimulating the activation of tourism and recreation. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of
differentiation of state policy in the regional aspect. Prospects for further research in this area relate to the substantiation of the
priorities and means of the state policy of supporting tourism and recreation subjects in Ukraine in the conditions of war.*

Keywords: tourism and recreation, geography of tourism, regional features, state development policy, hospitality industry.

Вступ

Галузь туризму та рекреації як сегмент реального сектору національної економіки відіграє важливу роль в житті країни та справляє відчутний вплив у системі міжнародного поділу праці: розвиває національні економіки та економіки інтеграційних об'єднань, сприяє формуванню іміджу регіону, дозволяє загострити увагу на проблемах розвитку суспільства. Активізація світових криз, зокрема спершу COVID-19, а надалі – війни в Україні, обумовила необхідність кардинального перегляду акцентів у формуванні туристичних послуг, що насамперед вимагає ґрунтовного аналізу категоріального апарату і методологічних концепцій. Саме тому конкретні теоретичні і практичні рекомендації щодо загального стану розвитку індустрії туризму та рекреації стали об'єктом наукових досліджень таких науковців, як О. Ахмедова [4, с. 10-15], Т. Васильців, Р. Лупак, О. Рудковський та С. Белікова [2, с. 17-25; 5, с. 31-38; 11, с. 10-15], О. Дребот, К. Бабікова [8, с. 5-11], О. Підвальна [7, с. 150-154] та ін.

Туризм та рекреація стали в останні десятиліття однією з провідних та найбільш динамічних галузей економіки багатьох економічно розвинених держав світу, яка позитивно впливає на політичне, економічне, культурне та соціальне життя населення, а також є вагомим джерелом зростання ВВП, валютних надходжень до бюджету, зростання зайнятості і добробуту населення, підвищення культурного та духовного потенціалу. Україна має об'єктивні передумови для інтенсивного розвитку туризму й рекреації: особливості географічного положення, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично-рекреаційних потенціалів. Проте, не зважаючи на позитивні тенденції розвитку туристичної сфери України, існують значні проблеми та недоліки в туристичній галузі, які системно розкриті в публікаціях таких науковців, як Н. Павліха, І. Цимбалюк, А. Савчук [1, с. 11-22], П. Жук [9, с. 17-24], С. Філюк [10, с. 339-346; 12] та ін.

Яскраво вираженими тенденціями розвитку туристичного сектору на тепер стали зростання інтегрованості туристичних галузей та окремих підприємств, з одного боку, та загострення конкурентної боротьби за розподіл туристичних потоків, з іншого. Водночас, сучасною тенденцією в економіці розвинених країн є зростання частки туристичних послуг як у структурі валового внутрішнього продукту, так і в структурі споживання. Також характерним є інтенсивний розвиток інновацій у сфері туризму. Такі процеси потребують свого ретельного аналізу та регулювання з боку держави задля мінімізації загроз розвитку туристичних і рекреаційних галузей, несформованості ринкових механізмів та недосконалої державної туристичної політики. Відповідно, низка рекомендацій у цьому керунку на сьогодні згрупована у результатах досліджень О. Сінгуцького [3, с. 79-89], Б. Мізюка, Ю. Миронова [6, с. 59-67] та інших вітчизняних дослідників.

Визначення мети та цілей дослідження

Метою статті є ідентифікація проблемних аспектів, а також визначення перспективних напрямів державної політики розвитку туризму і рекреації в Україні з урахуванням географічних аспектів.

Виклад основного матеріалу

Україна має необхідні унікальні ресурси, які є передумовою для розвитку сфер туризму та рекреації – це вигідне географічне положення, сприятливі кліматичні умови, різноманітна культурно-історична спадщина та ін. Тому в кризових ситуаціях індустрія туризму та рекреації може активно розвиватися, а відтак, стимулювати економічний прогрес країни, створювати нові робочі місця, залучати іноземні інвестиції та ін. Попри це функціонування туристичних та рекреаційних об'єктів досить вразливе до будь-яких кризових явищ та катаклізмів, але на відміну від інших видів економічної діяльності вони здатні швидко відновлюватися після потрясінь. Варто зазначити, що з кожним роком кількість суб'єктів туристичної та рекреаційної діяльності в Україні зменшується (табл. 1). Упродовж 2011-2020 рр. у сфері туризму така тенденція сягнула майже 40,0% і лише за 2020 р. у порівнянні із попереднім періодом кількість суб'єктів туристичної діяльності скоротилася на понад 20,0% і дорівнювала 1561 од., і хоча тут не враховано суб'єктів експлуатаційної діяльності, але навіть якщо їх кількість не змінилася, все таки спостерігаються значні масштаби такого скорочення.

У 2011-2020 рр. найбільше скорочення відбулося серед турсоператорів, яке склало 58,0% або 262 од., і це особливо негативно, враховуючи те, що вони є основними суб'єктами туристичного ринку, діяльність яких є максимально прозорою, пов'язана з використанням великого

обсягу фінансових ресурсів, охоплює широке коло споживачів туристичних послуг, забезпечує розвиток співробітництва зі світовими туристичними операторами.

Таблиця 1. Кількість суб'єктів туристичної та рекреаційної діяльності (юридичних осіб) в Україні у 2011-2020 рр., од. (складено за [13])

Показники	Роки										Відносні відхилення, %	
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 / 2011	2020 / 2019
Суб'єкти туристичної діяльності												
Загальна кількість, у т.ч.:	2165	2880	2586	2198	1785	1838	1743	1833	1897	1561	72,1	82,3
- туроператори	714	892	831	667	500	552	498	529	538	452	63,3	84,0
- турагенти	3278	1887	4032	3069	2547	2803	1172	1243	1259	1109	33,8	88,1
- суб'єкти екскурсійної діяльності	165	101	208	149	135	151	73	61	70	...	-	-
Суб'єкти рекреаційної діяльності												
Санаторії та пансіонати з лікуванням	508	484	477	320	309	291	284	-	-
Санаторії-профілакторії	224	185	165	118	79	63	55	-	-
Будинки і пансіонати відпочинку	280	286	271	90	76	73	67	-	-
Бази та інші заклади відпочинку	1947	1925	1916	1400	1399	1295	1235	-	-
Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	17703	17744	18549	13977	9743	9669	9745	-	-

Також масштабне скорочення спостерігається серед найбільшої кількості суб'єктів туристичної діяльності – турагентів, яке у 2011-2020 рр. склало 3,0 рази. Негативна тенденція розпочалася з 2014 р., коли лише за один рік кількість турагентів скоротилася на 963 од. або практично на третину (31,4%). В наступних роках лише зріс темп, зокрема у 2017 р. кількість турагентів скоротилася у 2,4 рази або на 1631 од. в порівнянні з попереднім періодом.

Щодо суб'єктів рекреаційної діяльності характерні аналогічні тенденції, зокрема у 2011-2017 рр. їхня кількість істотно скоротилася за всіма типами об'єктів. Так, у 4,2 рази скоротилася кількість будинків і пансіонатів відпочинку, 4,1 рази – санаторіїв-профілакторіїв, на 81,7% – дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, 78,9% – санаторіїв та пансіонатів з лікуванням, 57,8% – баз та інші закладів відпочинку. Сформувалася висока диференціація за багатьма показниками діяльності суб'єктів туристичної діяльності за регіонами України (табл. 2).

Таблиця 2. Показники діяльності туроператорів та турагентів – юридичних осіб за регіонами України у 2018-2020 рр. (складено за [13])

Регіони	Кількість суб'єктів, од.			Кількість туристичних пакетів, тис. од.			Вартість туристичних пакетів, млн грн			Кількість обслуговуваних туристів одним суб'єктом, осіб		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Україна	1772	1797	1561	2091,7	2933,7	1225,1	43850,8	60051,9	27617,9	1254	1089	2233
Вінницька	25	23	19	7,1	8,4	4,1	65,7	84,0	52,5	418	345	521
Волинська	15	18	13	5,9	6,9	1,4	74,5	101,8	34,7	210	151	634
Дніпропетровська	119	111	109	24,4	29,9	12,0	675,3	823,3	345,0	207	204	343
Донецька	31	29	26	11,6	14,9	4,5	153,4	252,7	105,3	397	356	542
Житомирська	14	16	16	5,3	6,1	2,2	95,5	94,2	67,4	316	316	639
Закарпатська	28	29	22	6,2	8,0	4,3	120,5	118,5	70,9	359	272	416
Запорізька	62	61	57	17,1	17,4	10,9	399,9	372,6	240,1	316	295	511
Івано-Франківська	33	29	25	40,2	41,2	53,4	348,4	398,8	262,3	2195	1892	1302
Київська	41	48	47	10,1	13,2	7,3	328,6	416,3	228,8	300	293	558
Кіровоградська	13	14	13	1,5	2,5	1,0	39,8	58,1	33,0	149	138	233
Луганська	8	7	6	0,9	1,1	0,3	5,3	15,4	6,1	67	58	122
Львівська	130	134	97	244,7	501,0	43,0	1261,5	1542,6	486,5	543	393	880
Миколаївська	18	21	20	4,2	4,9	2,0	109,8	139,3	54,9	145	138	349
Одеська	128	120	92	42,0	45,0	10,4	637,1	787,2	196,5	162	125	405
Полтавська	14	14	14	2,9	3,2	1,4	70,4	64,4	31,8	190	190	301
Рівненська	24	27	28	3,6	4,1	2,5	82,4	114,5	63,9	185	192	242
Сумська	18	18	17	4,6	6,8	3,5	92,5	97,9	44,9	247	233	354
Тернопільська	17	18	14	3,0	4,6	0,8	40,0	63,9	23,9	166	129	345
Харківська	83	85	84	15,4	20,0	10,0	365,6	437,2	244,0	216	214	302
Херсонська	12	10	8	4,6	3,3	2,2	35,0	37,1	12,6	303	243	444
Хмельницька	21	21	18	3,6	6,6	3,5	38,5	64,5	52,1	295	253	239
Черкаська	26	27	20	2,9	3,7	1,1	67,3	87,8	22,6	91	67	223
Чернівецька	39	35	28	7,8	6,9	2,8	137,7	155,2	53,0	163	130	460
Чернігівська	12	17	18	2,1	2,9	2,4	68,0	96,7	66,9	244	258	350
м. Київ	841	865	750	1620,1	2171,2	1038,0	38538,0	53627,7	24818,4	2253	1954	4158

Переважно в регіонах з вищим рівнем економічного розвитку кількість суб'єктів є більшою, ніж у регіонах з нижчим рівнем. У 2020 р. найбільша кількість суб'єктів туристичної діяльності була зосереджена у Дніпропетровській (109 од.), Львівській (97 од.), Одеській (92 од.) та Харківській (84 од.) областях, і це в структурі займає 24,5% від загальної кількості суб'єктів країни. Окремо варто виділити високу сконцентрованість туроператорів і турагентів у м. Київ, у 2020 р. частка регіону склала 48,0% і щороку збільшується до 1,0 в. п.

Такі ж тенденції й за іншими показниками. Зокрема, у 2020 р. у м. Київ було реалізовано 84,7% від усіх туристичних пакетів в країні, нагромаджено 90,0% від усіх доходів від реалізації туристичних послуг на внутрішньому ринку, майже у два рази є вищою кількість обслуговуваних туристів одним суб'єктом у порівнянні з середньодержавним значенням.

При виборі закордонних туристичних місць відпочину населення України надає перевагу в основну декільком країнам (табл. 3). У 2020 р. українські туристи переважно відвідували Єгипет (978,8 тис. осіб) та Туреччину (863,2 тис. осіб) і це в структурі займає 86,6% від загальності кількості закордонних туристичних виїздів (рис. 1).

Таблиця 3. Розподіл виїзних туристів за країнами, до яких вони виїжджали, та в'їзних (іноземних) туристів за країнами, з яких вони прибули в Україну, у 2018-2020 рр., осіб (складено за [13])

Країни	Туроператори та турагенти - юридичні особи						Турагенти - фізичні особи-підприємці					
	Виїзні туристи			В'їзні (іноземні) туристи			Виїзні туристи			В'їзні (іноземні) туристи		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Усього	3508113	4786594	1758107	72941	83703	11773	516590	738272	367595	3004	3137	191
Єгипет	1500711	2040502	814989	13082	10396	130	207551	311581	163803	22	7	5
Туреччина	1157165	1570440	698057	4957	5034	1701	181714	226844	165009	43	7	11
Об'єднані Арабські Емірати	86618	139669	43485	860	640	125	10351	15796	6248	6	-	6
Чорногорія	40376	44788	29371	6	3	5	6527	7669	3495	-	-	-
Домініканська Республіка	9016	18782	21454	19	17	-	1503	2720	3960	-	-	2
Болгарія	59137	74560	17772	105	227	31	15171	21201	4317	-	8	-
Албанія	5363	10425	11943	1	71	-	1143	1434	2293	-	-	-
Чехія	28858	38432	11583	918	249	135	6298	10484	1082	-	8	4
Шрі-Ланка	23201	24875	11289	203	-	-	4325	4655	1328	-	-	-
Таїланд	28186	47555	10219	91	624	200	4676	4788	812	-	-	-

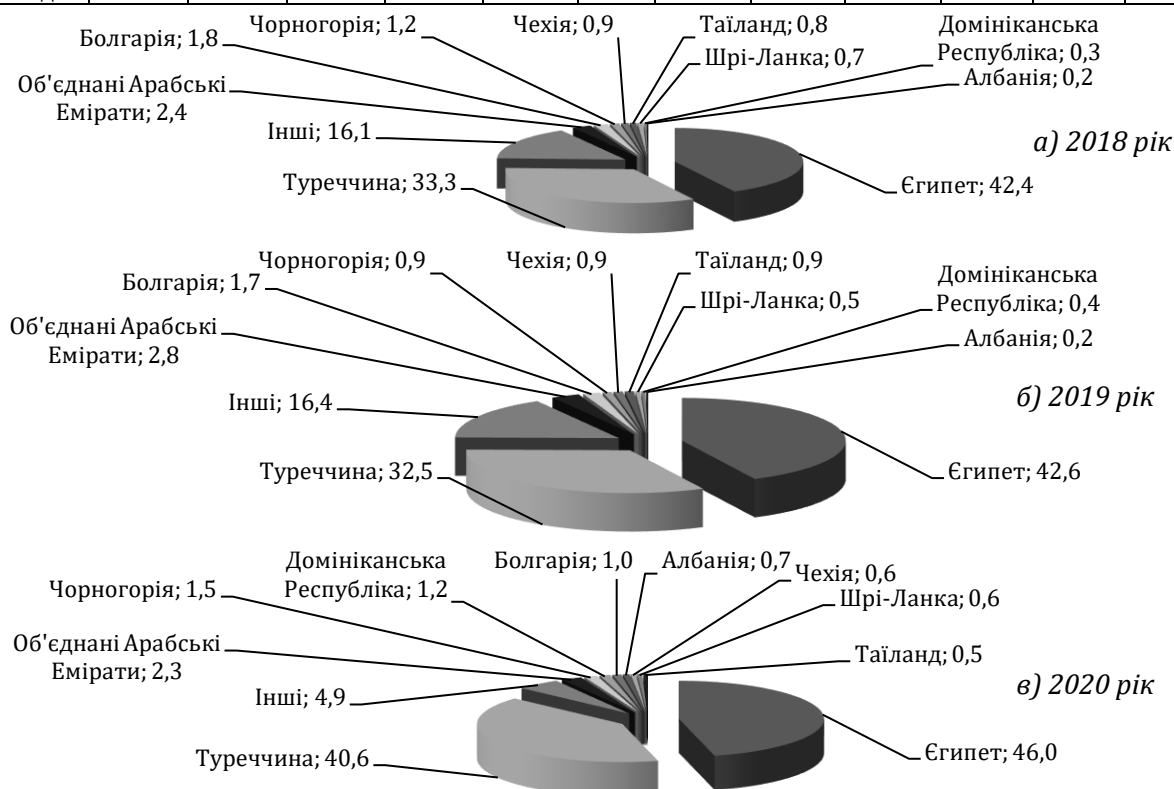

Рис. 1. Структура виїзних туристів України за країнами у 2018-2020 рр. (складено за [13])

Меншу популярність серед населення України мають туристичні виїзди до Об'єднаних Арабських Еміратів (у 2020 р. відвідало 49,7 тис. осіб або 2,3% від загальної кількості туристів), Чорногорії (32,9 тис. осіб або 1,5%), Домініканської Республіки (25,5 тис. осіб або 1,2%), Болгарії (22,0 тис. осіб або 1,0%), Албанії (12,2 тис. осіб або 0,7%), Чехії (12,7 тис. осіб або 0,6%), Шрі-Ланки (12,6 тис. осіб або 0,6%), Таїланду (11,0 тис. осіб або 0,5%). Загалом перераховані країни займають понад 95,0% від усієї кількості українських виїзних туристів.

В контексті розвитку рекреаційної діяльності органам державного управління необхідно звернути увагу на такі ж проблеми, що й у сфері туристичної діяльності: зменшення кількості підприємств; незбалансованість реалізації туристичного потенціалу територій; зменшення кількості обслуговуваних туристів та ін. Так, в Україні упродовж 2010-2019 рр. на 89,0% зменшилася кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, а в окремих регіонах показник перевищив декілька разів – в Хмельницькій області у 7,1 рази, Івано-Франківській – 6,2, Тернопільській – 4,6, Рівненській – 4,6, Чернівецькій – 4,5, Луганській – 4,0, Вінницькій – 3,5.

Таблиця 4. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, за регіонами України у 2010, 2015, 2018, 2019 рр. (складено за [13])

Регіони	Кількість закладів, од.				В них місць, тис. од.				Оздоровлено дітей, тис. осіб			
	2010	2015	2018	2019	2010	2015	2018	2019	2010	2015	2018	2019
Україна	16646	9743	9328	8808	159,1	113,3	94,1	98,5	1567,5	917,2	921,3	906,6
Вінницька	803	244	249	229	5,6	4,7	2,8	3,8	78,4	27,1	27,0	28,2
Волинська	602	209	200	205	3,2	2,6	2,0	2,2	55,2	20,4	21,2	21,5
Дніпропетровська	922	860	834	805	7,0	5,4	5,7	5,3	95,7	90,1	90,4	83,0
Донецька	983	324	394	410	23,2	5,8	6,8	6,9	106,4	24,9	38,5	41,0
Житомирська	526	182	295	276	2,9	2,8	1,9	2,1	34,2	17,1	22,2	22,3
Закарпатська	557	333	145	196	6,1	4,3	3,0	2,8	77,8	45,2	25,8	26,9
Запорізька	328	264	232	214	15,5	11,9	9,9	10,1	52,7	35,6	40,8	41,6
Івано-Франківська	768	415	207	123	3,9	3,8	4,1	4,4	83,6	41,4	27,0	21,1
Київська	522	382	453	443	4,1	4,3	3,7	4,0	37,9	30,6	31,9	32,6
Кіровоградська	551	533	489	471	2,3	1,5	1,3	1,5	37,9	37,6	41,9	41,0
Луганська	880	167	215	219	10,8	1,7	1,6	2,0	62,3	9,4	12,8	13,2
Львівська	559	115	245	144	3,1	2,8	1,9	2,3	50,0	15,2	19,6	17,5
Миколаївська	545	325	270	197	5,8	5,1	3,7	4,3	38,9	24,3	21,5	20,4
Одеська	1073	686	638	640	12,8	12,3	9,0	9,6	132,3	113,2	103,5	102,2
Полтавська	1007	799	782	757	6,4	6,0	5,3	6,1	56,3	47,1	49,2	50,7
Рівненська	577	207	146	126	2,2	2,0	1,0	0,3	66,7	24,0	17,5	14,7
Сумська	780	689	728	721	5,1	4,7	4,2	3,9	54,5	46,5	50,2	50,1
Тернопільська	311	85	89	67	2,2	2,1	1,3	1,1	23,8	6,2	5,5	4,1
Харківська	880	727	736	732	7,6	5,7	5,6	4,8	107,0	87,0	97,1	97,6
Херсонська	502	387	412	365	15,7	11,4	9,6	11,5	72,2	45,7	58,5	60,4
Хмельницька	871	267	172	122	1,8	1,7	0,8	1,2	84,5	22,4	15,9	13,8
Черкаська	1004	824	754	714	3,4	3,3	2,3	2,2	60,4	49,0	46,8	47,1
Чернівецька	402	146	97	89	3,6	2,8	2,9	2,3	52,3	19,8	12,4	10,7
Чернігівська	562	493	473	462	3,5	3,3	1,4	1,5	35,6	28,4	30,6	30,9
м. Київ	131	80	73	81	1,3	1,4	2,2	2,3	11,0	8,9	13,4	14,2

У підсумку потрібно стверджувати, що реалізація державної політики розвитку туризму і рекреації повинна стосуватися розв'язку виділених проблем та передбачати покращення адаптації галузей до впливу гібридних загроз, які намагається подолати наша країна (рис. 2).

Реалізація системної і комплексної державної політики спроможна активізувати розвиток вітчизняної сфери туризму та рекреації, покращити реалізацію її економічного потенціалу, а також зробити внесок у національний економічний розвиток.

Висновки та перспективи подальших розвідок

У підсумку ідентифікації проблемних аспектів функціонування та розвитку туристичної галузі України ідентифіковано, що цей стратегічно важливий сектор національного господарства не стабільний. Характерними є тренди до покращення низки макроекономічних параметрів розвитку туризму й рекреації в Україні, однак повноцінний економічний та зокрема ресурсний потенціал в цій сфері ще далеко не реалізований. Відтак, державна політика, орієнтована на розвиток туризму і рекреації в регіонах України (з урахуванням регіональної та місцевої специфіки), має плануватися та впроваджуватися з урахуванням ресурсних можливостей та доступу до їх покращення, динаміки галузі та ринкового середовища, соціально-економічного стану території функціонування.

Рис. 2. Напрями та інструментарій державної політики розвитку туризму і рекреації в Україні (авторська розробка)

З урахуванням усіх особливостей діяльності пріоритетними напрямами розвитку туризму і рекреації в регіонах України мають стати підвищення ефективності управління іміджем, впровадження маркетингових підходів, формування туристичних потоків на засадах логістики, розвиток та ефективне використання інтелектуально-кадрового місцевого ресурсу, формування та запровадження партнерських відносин, підвищення рівня якості туристичних послуг.

В частині розвитку сектору рекреації України провідними векторами доцільно визначити: покращення інституційних (особливо економіко-правових) основ регулювання відносин в цій сфері; досягнення високої (належної) фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання сфери рекреації, стимулювання нарощення внутрішніх та зовнішніх інвестицій у модернізацію та відновлення закладів рекреації, підтримка з боку держави і суспільства створення нових робочих місць; розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського (зеленого), екологічного туризму; розширення практик кооперації та міжнародної співпраці, утвердження України на світовому туристичному ринку; формування більш сприятливого середовища для розвитку туризму й рекреації через спрощення податкового, валютного, митного та інших видів регулювання; забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань тощо.

Подальші наукові дослідження в цій сфері мають стосуватися обґрунтування пріоритетів та засобів державної політики підтримки суб'єктів туризму та рекреації в Україні в умовах війни.

Список літератури

1. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Савчук А. Ю. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 211 с.
2. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В., Белікова С. О. Стан та тенденції розвитку туристичного комплексу в контексті забезпечення економічної безпеки України. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 17-25.
3. Сінгуцький О. В. Державна політика розвитку туризму: зарубіжний досвід. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 4 (23). С. 79-89.
4. Ахмедова О. О. Теоретичні та прикладні засади державної політики у сфері забезпечення безпеки туристичної галузі (вітчизняний та закордонний дослід). *Публічне урядування*. 2022. № 2 (30). С. 10-15.
5. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В., Белікова С. О. Державне регулювання розвитку туристичного комплексу як галузевий елемент системи економічної безпеки держави. *Проблеми економіки*. 2019. № 2. С. 31-38.
6. Мізюк Б. М., Миронов, Ю. Б. Методологічні основи системного управління в індустрії гостинності. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2022. № 5. С. 59-67.
7. Підвальна О. Г. Рекреаційно-туристичні комплекси в соціально-економічному розвитку країни та її регіонів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2019. Том 30(69). № 5. С. 150-154.
8. Дребот О. І., Бабікова К. О. Основи розвитку туристично-рекреаційного потенціалу регіонів. *Збалансоване природокористування*. 2022. № 1. С. 5-11.

9. Жук П. В. Туристично-рекреаційна сфера регіону як об'єкт дослідження конкурентоспроможності. *Регіональна економіка*. 2022. № 2. С. 17-24.
10. Філюк С. М. Екосистемна безпека як парадигма державної соціально-економічної політики у сфері відновлення туристично-рекреаційного потенціалу (на прикладі кризи COVID-19). *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. Том 32. С. 339-346.
11. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В., Белікова С. О. Аспекти безпеки розвитку туристичної галузі України в умовах гібридних загроз. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 11. С. 10-15.
12. Філюк С. М. Ідентифікація загроз екосистемному відновленню безпеки туристично-рекреаційного потенціалу України у воєнний час. *Академічні візії*. 2023. № 16. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/137/125>.
13. Державна служба статистики. Туризм. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua>.

References

1. Pavlikha, N. V., Tymbalyuk, I. O., Savchuk, A. Yu. (2022). *Stalyy rozvytok turyzmu ta rekreatsiyi: suchasni vyklyky u perspektyvy dlya Ukrainy*. [Sustainable development of tourism and recreation: modern challenges and prospects for Ukraine]. Vezha-Druk. Lutsk. Ukraine.
2. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Rudkovskii, O. V., Belikova, S. O. (2019). «The state and trends of the development of the tourist complex in the context of ensuring the economic security of Ukraine». *Ekonomika ta derzhava*. no. 9, pp. 17-25.
3. Singutsky, O. V. (2019). «State policy of tourism development: foreign experience». *Publichne upravlinnya ta mytne administruvannya*. no. 4 (23), pp. 79-89.
4. Akhmedova, O. O. (2022). «Theoretical and applied principles of state policy in the field of ensuring the safety of the tourism industry (domestic and foreign experience)». *Publichne uradyuvannya*. no. 2 (30), pp. 10-15.
5. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Rudkovskiy, O. V., Belikova, S. O. (2019). «State regulation of the development of the tourist complex as a branch element of the system of economic security of the state». *Problemy ekonomiky*. no. 2, pp. 31-38.
6. Mizyuk, B. M., Mironov, Yu. B. (2022). «Methodological foundations of system management in the hospitality industry». *Tourism and hospitality industry in Central and Eastern Europe*. no. 5, pp. 59-67.
7. Podvalna, O. G. (2019). «Recreational-tourist complexes in the socio-economic development of the country and its regions». *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya : Ekonomika i upravlinnya*. vol. 30 (69). no. 5, pp. 150-154.
8. Drebot, O. I., Babikova, K. O. (2022). «Fundamentals of development of the tourist and recreational potential of regions». *Zbalansovane pryrodokorystuvannya*. no. 1, pp. 5-11.
9. Zhuk, P. V. (2022). «Tourism-recreational sphere of the region as an object of competitiveness research». *Rehional'na ekonomika*. no. 2, pp. 17-24.
10. Filyuk, S. M. (2022). «Ecosystem security as a paradigm of state socio-economic policy in the field of restoration of tourism and recreation potential (on the example of the COVID-19 crisis)». *Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu ta prava*. vol. 32, pp. 339-346.
11. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Rudkovskiy, O. V., Belikova, S. O. (2019). «Security aspects of the development of the tourism industry of Ukraine in conditions of hybrid threats». *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. no. 11, pp. 10-15.
12. Filyuk, S. M. (2023). «Identification of threats to the ecological restoration of the security of the tourist and recreational potential of Ukraine in wartime». *Akademichni viziyi*. no. 16. Available at : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/137/125>.
13. State Statistics Service. Tourism. Available at : <https://www.ukrstat.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2022 р.